

פליטים ומבקשי מקלט: הסלמה

"צריך לגרש את כולם. האשמה היא על הארגונים שמגישים עתירות"⁴⁷

"הסודנים הם סרטן בגוף שלנו"⁴⁸

"איום המסתננים חמור מהאיום האיראני"⁴⁹

"נהרסה לנו המדינה בגלל המסתננים – זו פלישה וצריך לעצור אותה"⁵⁰

"עד שתהיה לי אפשרות לגרש אותם אני אכלא אותם ואמאיס עליהם את חייהם"⁵¹

בישראל יש כיום כמה עשרות אלפים מבקשי מקלט.⁵² רובם באו מאריתראה ומסודן, ואין אפשרות לגרשם בשל הסכנה הנשקפת להם בארצות מוצאם. מצד אחד הם זוכים להגנה קבוצתית ושוהים בארץ ברישיון, אך מצד שני אין המדינה בודקת את בקשות המקלט שלהם, ומתייחסת אליהם כאל מהגרי עבודה בלא היתר, ולא כאל מבקשי מקלט. אמנם המדינה התחייבה בפני בג"ץ⁵³ שלא לנקוט צעדי אכיפה נגד מעסיקיהם, אך על רישיונות הישיבה שמבקשי המקלט מחזיקים בידיהם מצוין במפורש שאין הם רישיונות עבודה, ורבים ממבקשי המקלט אינם מצליחים לעבוד. מדיניות זו דוחקת אותם למצב של עוני ומצוקה, וגורמת להתרכזותם באזורים מוחלשים, שבהם הם יכולים להרשות לעצמם למצוא מחסה. הצטופפותם של מבקשי המקלט בשכונות ובערים שתושביהן ממילא כבר סובלים מהזנחת הרשויות מוסיפה על המצוקה השוררת בהן, ומעוררת תסיסה. השנה הגיעה התסיסה לשיאים חדשים.

⁴⁷ ח"כ דני דנון, מצוטט ב: יהונתן ליס, **דיון סוער בשאלת המסתננים || נציג המשטרה בכנסת: עלייה בכמות הפשיעה של זרים, יש לאפשר להם לעבוד**, הארץ, 21.5.2012, <http://www.haaretz.co.il/news/education/1.1712735>

⁴⁸ ח"כ מירי רגב, מצוטטת ב: מורן אזולאי ועומרי אפרים, **רגב קראה למסתננים סרטן: 'המצב מעודד אלימות', ללונדון וקירשנבאום: "אני לא מסיתה, המסתננים הם סרטן"**, נענע10, 24.5.2012, <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4233655,00.html>. ראו גם: עימות בין מירי רגב

ללונדון וקירשנבאום: "אני לא מסיתה, המסתננים הם סרטן", אופיר בר-זהר ודנה ויילר-פולק, **מירי רגב: "מסיתים נגדי, לא השויתי סרטן לבני אדם"**, הארץ, 28.5.2012, <http://news.nana10.co.il/Article/?ArticleID=899313>

האיראני, ערוץ 7, 29.6.2012, <http://www.inn.co.il/News/News.aspx/240288>, **"איום המסתננים חמור מהאיום האיראני"**, ערוץ 7, 29.6.2012, <http://www.inn.co.il/News/News.aspx/237892>

⁵⁰ ח"כ מיכאל בן ארי, מצוטט ב: חזקי עזרא, **תעשיית המחזור - ללא עובדים זרים**, ערוץ 7, 13.5.2012, <http://www.inn.co.il/News/News.aspx/237892>

⁵¹ שר הפנים אלי ישי, מצוטט ב: עומרי אפרים, **השלב הבא של ישי: מעצר של אריתריאים וסודנים**, ynet, 16.8.2012, <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4269522,00.html>

⁵² להערכות על מספרם של מבקשי המקלט ופיזורם ברחבי הארץ ראו: ד"ר גלעד נתן, **פיזורם הגיאוגרפי של מסתננים ומבקשי מקלט בישראל**, הכנסת – מרכז המחקר והמידע, אפריל 2012, <http://www.knesset.gov.il/mmm/doc.asp?doc=m03052&type=pdf>. יש לציין שגם לפי הנתונים הרשמיים של המדינה, רוב האזרחים הזרים הנמצאים בישראל אינם "מסתננים" או מבקשי מקלט אלא תיירים שתוקף האשרה שלהם פג ושוהים שלא כחוק, או מהגרי עבודה הנמצאים בישראל כחוק (וישראל גם מוסיפה להביאם). ראו גם: **נתוני זרים בישראל**, רשות האוכלוסין וההגירה, אוגוסט 2012 (הנתונים נכונים לחודש יוני 2012), <http://tinyurl.com/bw6lbry>

⁵³ בג"ץ 6312/10 קו לעובד נ' ממשלת ישראל (פס"ד מיום 16.1.2011). העתירה ופסק הדין באתר האגודה לזכויות האזרח: <http://www.acri.org.il/he/?p=2563>

גזענות והסתה

שנת 2012 התאפיינה באווירה גזענית וקסנופובית כלפי מבקשי מקלט מאפריקה. אמירות גזעניות – של חברי כנסת, שרים, פקידים, אישי ציבור, אנשי צבא ומשטרה, רופאים, פעילי שכונות ואחרים – נגד הפליטים ומבקשי המקלט ונגד הארגונים המסייעים להם הגיעו לשפל חסר תקדים ולכדי הסתה פרועה. המונח "מסתננים" ביחס למבקשי המקלט השתרש בשיח הציבורי ובתקשורת. ההתבטאויות הגזעניות והאווירה העוינת נתנו רוח גבית לאירועים אלימים: בשנה האחרונה אזרחים ישראלים שרפו, היכו, קיללו ותקפו בדרכים ובעוצמות שלא נראו לפני כן. כך, למשל, נזרקו בקבוקי תבערה על בתים ועל גן ילדים של מבקשי מקלט בשכונת שפירא בתל אביב;⁵⁴ הוצתו דירות של אזרחים זרים בירושלים;⁵⁵ נדקרו שלושה מבקשי מקלט אריתראים בשכונת שפירא;⁵⁶ והפגנה נגד "מסתננים" בשכונת התקווה הפכה למפגן של אלימות פרועה, שכלל ניפוץ שמשות ותקיפה של אזרחים זרים.⁵⁷ בעקבות האירועים הוגשו כתבי אישום אחדים נגד התוקפים.⁵⁸

הדוח "סרטן בגוף שלנו"⁵⁹ של מוקד סיוע לעובדים זרים מסכם "שישה חודשי הסתה בלתי פוסקת נגד מבקשי מקלט אפריקנים" (ינואר עד יוני 2012) וממחיש את עוצמת ההסתה והשנאה בסקירה מדוקדקת של התבטאות אחר התבטאות ואירוע אחר אירוע. הדוח סוקר את הטענות הנפוצות נגד מבקשי המקלט – הם מסתננים; הם פושעים; הם מפיצים מחלות; הם איום דמוגרפי וביטחוני – ומראה שרובן אינן עולות בקנה אחד עם המציאות.⁶⁰ הדוח קושר את ביטויי ההסתה של אישי ציבור ושל בכירים בממשל לאירועי האלימות ולפשעי השנאה נגד מהגרי העבודה ומבקשי המקלט האפריקנים, שהיו עד לשנה האחרונה תופעה נדירה ויוצאת דופן.

ביטוי בולט נוסף לגזענות נגד מבקשי מקלט היה הפרדתם של ילדים מבקשי מקלט באילת מתלמידים אחרים בעיר. אף כי הילדים התגוררו עם הוריהם בשטח השיפוט של אילת, הם הוסעו מדי בוקר למסגרת נפרדת מחוץ לעיר, שבה למדו רק ילדיהם של מבקשי מקלט. באוגוסט 2012

⁵⁴ חגי מטר, דרום ת"א: בקבוקי תבערה נזרקו על בתי פליטים מאפריקה, nrg-מעריב, 27.4.2012, <http://www.nrg.co.il/online/54/ART2/362/065.html>

⁵⁵ שמעון כהן, דליקה בדירת עובדים זרים בירושלים, ערוץ 7, 4.6.2012, <http://www.inn.co.il/News/News.aspx/238948>; בן שאול, ירושלים: הוצתה דירת עובדים זרים, ערוץ 7, 12.7.2012, <http://www.inn.co.il/News/News.aspx/240957>

⁵⁶ עזרי עמרם וברהנו טגניה, אלמוני תקף אריתראים בת"א – ונמלט, mako – החדשות, 31.7.2012, <http://www.mako.co.il/news-law/crime/Article-2c1a4e13e5cd831017.htm>

⁵⁷ מפגינים תקפו זרים בדרום תל אביב, הארץ, 23.5.2012, <http://www.haaretz.co.il/news/education/1.1715061>

⁵⁸ 11 נאשמים במעשי אלימות בזרים, mako – החדשות, 31.5.2012, <http://www.mako.co.il/news-channel2/Six-NewsCast/Article-a427c921b63a731018.htm>

⁵⁹ אליזבט צוקרוב, "סרטן בגוף שלנו": על הסתה גזענית נגד מבקשי מקלט באפריקה, אפליה ופשעי שנאה נגדם, ינואר – יוני 2012, מוקד סיוע לעובדים זרים, יוני 2012

⁶⁰ ראו למשל: סיגל רוזן, גם משטרת ישראל רוצה נתח ממאות המיליונים שמשקיעה הממשלה במימון המאבק בפליטים - וכל האמצעים כשרים, בלוג מגנים על זכויות מהגרי העבודה ומבקשי המקלט, 2.5.2012, <http://educ-hotline.blogspot.co.il/2012/05/blog-post.html>; ד"ר גלעד נתן, פשיעה של מסתננים ומבקשי

מקלט וכנגד מסתננים ומבקשי מקלט, הכנסת – מרכז המחקר והמידע, מאי 2011, <http://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m02844.pdf>; ד"ר עידו לוריא, השחפת והזרים – פניקה מיותרת,

רופאים לזכויות אדם, 5.7.2012, <http://www.phr.org.il/default.asp?PageID=77&ItemID=1317>; רל"א מגיבה לדבריו של פרופ' רפי קרסו שתייג המהגרים מאפריקה כ"מאגר מחלות", אתר רופאים לזכויות אדם,

ממשלת ישראל משקרת לציבור בעניין הפליטים כדי להעביר את חוק ההסתננות, אתר האגודה לזכויות האזרח, 1.2.2010, <http://www.acri.org.il/he/?p=2395>

קיבל בית המשפט לעניינים מינהליים בבאר שבע את עתירתם של 15 מהילדים, שיוצגו על ידי ארגוני זכויות אדם.⁶¹ בית המשפט הורה לאפשר לכל ילד הרוצה בכך להשתלב במוסד חינוכי רשמי. משרד החינוך ועיריית אילת ערערו על הקביעה של בית המשפט בבאר שבע, ובית המשפט העליון מתח בדיון ביקורת על התנהלותם ועודד אותם לשלב את הילדים בבתי הספר הרגילים.⁶² אולם גם לאחר שנמצא הסדר⁶³ לא תמה הפרשה: הורים ישראלים מחו על שילוב הילדים של מבקשי המקלט, וחלקם נמנעו מלשלוח את ילדיהם לבית הספר.⁶⁴ גם בקרב הילדים הישראלים נרשמו גילויי גזענות.⁶⁵

קשה שלא להבין את כעסם ואת תסכולם של אזרחים ישראלים המתגוררים באזורים עניים ומוזנחים. מבקשי המקלט, שאינם מחזיקים באשרות עבודה, חיים בצפיפות ובתנאים לא תנאים, ומוסיפים על המצוקה הקיימת באזורים אלה ממילא. אולם הסתה ואלימות אינן הפתרון. כניסתם של מבקשי מקלט לישראל אינה תופעה חדשה, ובשל המצב בארצות מוצאם הם ימשיכו להגיע, גם אם בזרם מופחת עם סיום בניית הגדר בגבול הדרום. על ממשלת ישראל להכיר בכך, ולגבש פתרונות ארוכי טווח ראויים ונכונים, שיביאו בחשבון את מצוקתם ואת זכויותיהם הן של תושבי השכונות והן של מבקשי המקלט. על הממשלה לאפשר למבקשי המקלט לעבוד,⁶⁶ לשכור דירות ולקבל שירותי בריאות ורווחה מן המערכת הציבורית. כך הם יוכלו להיחלץ ממעגל המצוקה, ויפחת הנטל על האזורים המוחלשים בישראל. כמו כן יש לקיים הליך אמיתי לבדיקת בקשות מקלט ולהכרה בפליטים. לצד כל אלה יש להשקיע בחיזוק האיזורים המוחלשים, ולהקצות תקציבים ומשאבים שיאפשרו לתת לתושבי השכונות את הביטחון ואת השירותים הציבוריים שהם זכאים להם.

כפי שנפרט להלן, הממשלה והכנסת החליטו לבחור בדרך אחרת. הן מקוות שאם ירדפו את מבקשי המקלט, ימנעו מהם לעבוד, יכלאו אותם וימאסו עליהם את החיים,⁶⁷ כפי שהתבטא שר הפנים אלי ישי,⁶⁷ ה"בעיה" תיעלם. וכך, במקום לגבש מדיניות ופתרונות סדורים, נסחפו הממשלה והכנסת אחר יוזמות חקיקה שרירותיות וקיצוניות, שאינן עונות על הבעיות ושעלולות לפגוע הן בזכויות

⁶¹ עת"מ 29883-07-11 מאנג'אן נ' עיריית אילת (פס"ד מיום 2.8.2012).

⁶² <https://sites.google.com/site/mehagrim/29883.07.11.pdf>. את העתירה הגישו מוקד סיוע לעובדים זרים, הקליניקה לזכויות פליטים באוניברסיטת תל אביב, א.ס.ף – ארגון סיוע לפליטים ומבקשי מקלט והקליניקה לזכויות מהגרים במרכז האקדמי למשפט ולעסקים.

⁶³ טלילה נשר, **העליון מתח ביקורת חריפה על הפרדת ילדי הזרים במערכת החינוך**, הארץ, 23.8.2012, <http://www.haaretz.co.il/news/education/1.1807940>

⁶⁴ טלילה נשר, **ניצחון לילדי הזרים באילת: ילמדו במסגרות החינוך הרגילות**, הארץ, 26.8.2012, <http://www.haaretz.co.il/news/education/1.1809791>

⁶⁵ מאיר אחיון, **הורים באילת נגד הזרים: כ-300 תלמידים נעדרו**, ynet, 9.9.2012, <http://www.ynet.co.il/articles/0.7340.L-4279041.00.html>. על פי הפרסומים, ברקע להשבתה עמדה פנייה של

ח"כ מיכאל בן ארי להורים. ראו: יהודה פרל, **בן ארי במסר טלפוני לתושבי אילת: "החלטת בג"ץ מסוכנת – השבתו הלימודים"**, הקול היהודי, 26.8.2012, <http://www.hakolhayehudi.co.il/?p=40885>; עמיחי רובין,

האזינו: מיכאל בן ארי ממריד את תושבי אילת נגד בג"צ, אתר סרוגים, 26.8.2012, <http://tinyurl.com/bodoqvc>

⁶⁶ עומר כרמון, **"לא רוצים סודנים"**, אתר המקומון ערב ערב באילת, 13.9.2012, <http://www.ereverev.co.il/article.asp?id=15451>

⁶⁷ פניית ארגוני זכויות אדם לראש הממשלה, 20.5.2012, <http://www.acri.org.il/he/?p=21374>. זוהי גם המלצתם של מפכ"ל המשטרה ושל מפקד מחוז תל אביב במשטרה. ראו: גלעד שלמור, **המפכ"ל דנינו: לאפשר**

למסתנים לעבוד, mako – החדשות, 19.5.2012, <http://www.mako.co.il/news-channel2/Weekend-Newscast/Article-5aaad0d01266731018.htm>; **דיון סוער בשאלת המסתנים || נציג המשטרה בכנסת: עלייה**

בכמות הפשיעה של זרים, יש לאפשר להם לעבוד, ה"ש 47 לעיל.

⁶⁷ עומרי אפרים, **אלי ישי: נכלא אריתראים, נמאס עליהם את החיים**, ynet, 16.8.2012, <http://www.ynet.co.il/articles/0.7340.L-4269522.00.html>

מבקשי המקלט והן בזכויות היסוד של תושבי ישראל. הצעדים שהמדינה נוקטת מיועדים במפורש להרתיע "מסתננים" נוספים מלבוא לישראל. מטרה זו לא ראויה, וכנראה גם לא מציאותית.⁶⁸

חקיקה

בשנה החולפת שימשה הכנסת פעמים רבות בימה להסתה נגד מבקשי המקלט ונגד הארגונים המסייעים להם, ונשמעו בה התבטאויות מתלהמות המלבות שנהא ופחד.⁶⁹ חברי הכנסת לא רק אמרו, הם גם עשו: צמצום זכויותיהם של הפליטים ושל מבקשי המקלט היה מוקד מרכזי בחקיקה.

"**חוק ההסתננות**":⁷⁰ "חוק ההסתננות" עבר במליאה בקריאה שנייה ושלישית בינואר 2012. הוא קובע, בין השאר, שמבקשי מקלט וילדיהם שייכנסו לישראל דרך גבול מצרים יוכלו להיכלא ללא משפט למשך שלוש שנים לפחות, ובמקרים מסוימים בלא הגבלת זמן. ביוני 2012 החלה המדינה ליישם את החוק החדש. בתחילת אוקטובר הוחזקו מכוח חוק זה כ-2,000 נשים, גברים וילדים במחנות כליאה,⁷¹ והממשלה מתעתדת להמשיך ולכלוא אלפים רבים נוספים (עוד על כליאתם של מבקשי המקלט ראו בהמשך).

החוק למניעת הסתננות מרוקן מתוכנה את הזכות לחירות של אלפי אנשים, ומונע מהם כל הגנה משפטית. עד כה, לא איפשר המשפט הישראלי לכלוא אדם ללא משפט, אלא אם הכליאה נועדה להבטיח את גירושו. החוק החדש מתיר מעצר מינהלי ממושך ביותר של אנשים שאין כל אפשרות לגרשם, רק כדי להרתיע מבקשי מקלט אחרים מלהיכנס לישראל. החוק אינו מבחין בין פליטים, מבקשי מקלט ומהגרי עבודה ואינו קובע דרך טיפול אחרת בכל אחת מהקבוצות. הוא מפר את זכויותיהם של הפליטים ואת חובותיה המוסריות והבין-לאומיות של ישראל. באוקטובר 2012 הגישו ארגוני זכויות אדם, ובהם האגודה לזכויות האזרח, עתירה לבג"ץ בדרישה לבטל את החוק, בטענה שהוא נועד לתכלית לא ראויה ומנוגד לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.⁷² העתירה תלויה ועומדת.

איסור על מבקשי מקלט לשלוח כסף למשפחותיהם:⁷³ הצעת חוק חדשה מבקשת להקשות על הפליטים ועל מבקשי המקלט להעביר כספים שהרוויחו בישראל לבני משפחותיהם שבארצות

⁶⁸ כפי שמסבירים בעמותת רופאים לזכויות אדם בתשובה לטענה "אם ניתן להם עבודה זכויות בסיסיות – הם יביאו את החברים שלהם לפה": "מבקשי מקלט מגיעים למדינות רבות בעולם כולו ומוכנים לסכן את נפשם על סירות רעועות בים התיכון או במדבר סיני על מנת להגיע מדינה בטוחה [...] הם עושים זאת גם ביועדין שאין עבודה או שהתנאים במדינה הקולטת הם קשים. הגורמים הדוחפים אותם לצאת ממדינתם, כמו מלחמה, גיוס כפוי ועוד גדולים וחזקים מגורמי המשיכה. סוגיות של עבודה וביטוח בריאות אינן מהוות שיקול מכריע בקרב אנשים שנמלטים על נפשם". **שאלות ותשובות בעניין פליטים ומבקשי מקלט**, רופאים לזכויות אדם, מאי 2012, <http://www.phr.org.il/default.asp?PageID=52&ItemID=1502>.

⁶⁹ "**סרטן בגופנו שלנו**", ה"ש 59 לעיל. ראו גם פניית ארגוני זכויות אדם ליו"ר הכנסת בעניין הסתה בוועדות הכנסת, 28.5.2012, <http://www.acri.org.il/he/?p=21522>.

⁷⁰ החוק למניעת הסתננות (עבירות שיפוט) (תיקון מס' 3 והוראת שעה), התשע"ב-2012. לנוסח החוק ולעמדת האגודה לזכויות האזרח: <http://www.acri.org.il/he/?p=13458>.

⁷¹ מתוך עתירת ארגוני זכויות אדם, ובהם האגודה לזכויות האזרח, נגד החוק – בג"ץ 7146/12 פלוני נ' הכנסת, <http://www.acri.org.il/he/?p=23975>.

⁷² בג"ץ 7146/12 פלוני נ' הכנסת, ה"ש 71 לעיל.

⁷³ הצעת החוק למניעת הסתננות (עבירות שיפוט) (איסור הוצאת כספי מסתנן מישראל), התשע"ב-2012. לנוסח הצעת החוק ולעמדת האגודה לזכויות האזרח ומוקד סיוע לעובדים זרים: <http://www.acri.org.il/he/?p=23143>.

מוצאם, ובכך "לצמצם את התמריץ להסתגל לישראל".⁷⁴ לפי החוק המוצע, מהגר שיוציא סכום גדול מזה שנקבע בחוק יידון לשלושה חודשי מאסר; העונש המוצע למי שסייע לו יהיה חמור יותר – שנת מאסר או קנס שיכול להגיע עד פי שניים מהסכום שיוציא המסייע מישראל או שיתכוון להוציא.⁷⁵ בעת הדיונים על הצעת החוק, הממשלה החליטה להגביל בו גם הוצאת רכוש – ולא רק כספים – מישראל, וזאת גם כשמבקש המקלט יוצא מישראל. רכוש וכספים שערכם גבוה מן הסכום שנקבע בחוק יחולטו לאוצר המדינה. הצעת החוק עברה בקריאה ראשונה ביולי 2012.

וכך המדינה שוללת את זכותו של אדם לעשות כראות עיניו ברכושו הפרטי. תוצאתה של הצעת החוק, אם תתקבל, עלולה להיות פיתוח שוק עברייני ונצלני של העברות כספיים לא חוקיות תמורת דמי תיווך מופקעים, וגניבת שכרם של מבקשי מקלט על ידי ספסרים. החקיקה עלולה גם לעודד את התעשייה המזוייפת של חטיפות, עינויים, אונס, קציר איברים, סחר בבני אדם ואף רצח, המתחוללת נגד מבקשי מקלט בסיני.⁷⁶

האם העסקת מבקשי מקלט תהפוך לעברה פלילית?⁷⁷ שתי הצעות חוק, שהונחו על שולחן הכנסת ביוני 2012, ביקשו להחמיר את הענישה הפלילית של תושבי ישראל המסייעים, ביודעין או שלא ביודעין, למבקשי מקלט על ידי העסקה, הלנה או הסעה. שתי הצעות החוק עברו בקריאה טרומית ואוחדו בהכנה לקריאה ראשונה. במהלך הדיונים בוועדת הפנים נקבע כי האיסור יוחל רק על העסקה, ולא על הלנה והסעה.

הצעות החוק מטעות ואף פוגעות בציבור בישראל בשני אופנים: גם באופן הצגת מבקשי המקלט והמציאות הקיימת בישראל, וגם בניסיון להפוך תושבים שומרי חוק לעבריינים אך ורק בשל רצונם לפעול באופן אנושי, ועל פי רוב אף בתמימות. הצעות החוק לא יפתרו את הבעיות: איסור על העסקה של מבקשי מקלט רק יגרום להידרדרות נוספת במצבם של אלה ובמצבם של תושבי השכונות שבהן הם מתגוררים. יתר על כן, הצעות החוק מעודדות "פרופיילינג" והתנהגות מפלה, וגזענית כלפי כל בעל חזות חיצונית אפריקאית בישראל, גם אם הוא מחזיק באשרת שהייה חוקית, תושב או אזרח המדינה.

⁷⁴ דברי ההסבר להצעת החוק: <http://tinyurl.com/clnpzdt>.

⁷⁵ תומר זרחין וטלילה נשר, הצעת חוק של משרד המשפטים: מאסר למהגרים אפריקאים שיעבירו כספים לחו"ל, הארץ, 8.7.2012, <http://www.haaretz.co.il/news/law/1.1751196>.

⁷⁶ מבקשי המקלט פוּדוּם את קרוביהם, המוחזקים במחנות העינויים, תמורת סכומי עתק, אותם הרוויחו מעבודתם. אם תתקבל החקיקה הם לא יחדלו מכך, ואולם העברות הכספיים תהפוכנה מורכבות יותר; הסכומים שיגבו יעלו והלחץ מצד סוחר האדם בסיני יגבר. קרבות החטיפות בסיני ישלמו בדמם, ובמקרים מסוימים אף בחייהם. על העינויים בסיני ראו: סיגל רוזן, **עונו במדבר, נכלאו בישראל: מבקשי מקלט עצורים לפי החוק למניעת הסתננות יוני – ספטמבר 2012**, מוקד סיוע לעובדים זרים, אוקטובר 2012, <http://www.hotline.org.il/hebrew/pdf/TorturedInSinaiJailedInIsraelHEB.pdf>; **פליטים, מבקשי מקלט ומחנות העינויים בסיני – אינפורמציה, נתונים, דוחות, סרטונים, כתבות**, אתר רופאים לזכויות אדם, <http://www.phr.org.il/default.asp?PageID=52&ItemID=1520>.

'Kidnapped' Eritrean man in plea for life, BBC, 24/11/2012, <http://news.bbc.co.uk/1/hi/2012/11/21/2172577.stm>.

⁷⁷ הצעת חוק שהייה שלא כדין (איסור סיוע) (תיקוני חקיקה) (תיקון) – החמרת ענישה על הלנה, העסקה והסעה (שלא כדין), התשע"ב-2012 והצעת חוק שהייה שלא כדין (איסור סיוע) (תיקוני חקיקה) (תיקון) – החמרת ענישה על השכרת דירה והלנה בתמורה לשוהים שלא כדין), התשע"ב-2012. לנוסח הצעות החוק ולעמדת הפורום לזכויות פליטים: <http://www.acri.org.il/he/?p=23068>.

הרחבת הסמכויות של פקחי רשות האוכלוסין וההגירה ושל קציני ביקורת הגבולות: ⁷⁸ ביולי 2012 פרסם משרד הפנים תזכיר חוק, ולפיו יינתנו לפקחי רשות האוכלוסין וההגירה ולקציני ביקורת הגבולות סמכויות להפעיל כוח נגד עצורים, לקבוע עילות מעצר נוספות על אלה הקבועות בחוק, ולשלול את אפשרותו של מי שכניסתו לישראל סורבה לפנות לערכאות בישראל.

תזכיר החוק מעורר בעיות רבות, ובהן מתן סמכויות נרחבות וסמכויות שיטור לבעלי תפקידים אזרחיים, והפרת הזכות להליך הוגן והתחייבויות מדינת ישראל על פי האמנה בדבר מעמדם של פליטים. יתר על כן, תזכיר החוק הוא לבנה נוספת בחומת ההסתה. "הצורך" שמגדירה המדינה לתיקון בחוק אינו אמיתי: תזכיר החוק עוסק בעיקרו בסמכויות הנוגעות למעצר לצורך גירוש מישראל, אך כאמור, רוב מבקשי המקלט בישראל אינם בני גירוש, ולכן רוב רובו של התיקון אינו נוגע להם כלל. אף על פי כן, בדברי ההסבר לתזכיר החוק "המסתננים" הם טעם דומיננטי לצורך בתיקון החקיקה, בשל "התסיסה הקיימת בשטח בנושא זה". טענות אלו רק מלבות את האש נגדם.

איסור להעסיק מבקשי מקלט בתחום מחזור הפסולת: במהלך הדיונים בוועדת הכלכלה של הכנסת בנוגע להצעת חוק ממשלתית למחזור פסולת אלקטרונית, הוסיפו כמה חברי כנסת תיקון לחוק, ולפיו אסור להעסיק מבקשי מקלט בתחום.⁷⁹ אמנם התיקון רלבנטי לעניין מסוים ומצומצם, אולם הוא ממחיש את העוינות כלפי מבקשי המקלט כפי שבאה לידי ביטוי בחקיקה, ואת הניסיון של חלק מחברי הכנסת לעשות הון פוליטי באמצעות ליבוי השנאה כלפיהם.

סירוב לאשר בקשות למקלט

במערכת המקלט בישראל חל בשנים האחרונות שינוי, שעיקרו העברת סמכויות מנציבות האו"ם לפליטים למשרד הפנים.⁸⁰ דוח מוקד סיוע לעובדים זרים ממרס 2012 סקר את אופן הטיפול בבקשות המקלט במשרד הפנים,⁸¹ והתמונה עגומה. הדוח מצביע על פגיעות בזכות הטיעון של מבקשי מקלט, על יחס לא הוגן, משפיל ומאיים במהלך ראיונות מקלט⁸² ועל מחקר מגמתי, סלקטיבי ולא מקצועי בעניין מדינות מוצאם של מבקשי המקלט. הדוח קובע שהליך הענקת המקלט בישראל אינו מתיישב עם אמות המידה שקובעת האמנה בדבר מעמדם של פליטים.

התמונה הקשה משתקפת גם בנתוני ההכרה בפליטים על ידי יחידת הטיפול במבקשי מקלט: על פי הדוח, במהלך יותר משנתיים של טיפול בבקשות המקלט במשרד הפנים, ניתנו שתי המלצות בלבד להעניק למבקשי מקלט מעמד של פליטים, והתקבלה אחת בלבד. כל אלפי הבקשות האחרות שנבחנו נדחו. מחברי הדוח מדגישים, שייתכן, כמובן, שלא כל מבקשי המקלט עומדים בתנאי האמנה

⁷⁸ לנוסח תזכיר החוק ולהערות האגודה לזכויות האזרח, מוקד סיוע לעובדים זרים וקו לעובד:

<http://www.acri.org.il/he/?p=23556>. ראו גם: תומר זרחין, **הצעת חוק: מהגרים שיגורשו מהארץ יוכלו לערער על ההחלטה רק מחו"ל**, הארץ, 23.7.2012, <http://www.haaretz.co.il/news/education/1.1782964>.

⁷⁹ חוק לטיפול סביבתי בציוד חשמלי ואלקטרוני ובסוללות, התשע"ב-2012, <http://www.knesset.gov.il/Laws/Data/law/2372/2372.pdf>

⁸⁰ יש לציין כי מערכת זו אינה רלבנטית לרוב מבקשי המקלט בישראל, שמוצאם מסודן ומארתריאה. אזרחי מדינות אלה שוהים בישראל מתוקף הגנה זמנית קולקטיבית ומשרד הפנים מסרב לבחון בקשות למקלט שלהם באופן פרטני ולבדוק אם הם זכאים למעמד של פליטים.

⁸¹ יונתן ברמן, **עד שייאטם ליבנו: הליכי מקלט בישראל**, מוקד סיוע לעובדים זרים, מרס 2012, http://www.hotline.org.il/hebrew/pdf/asylum_procedures_2012_heb.pdf

⁸² ראיונות מקלט הם חלק מהליך בדיקת הבקשות למקלט, ומטרתם לברר את טענותיו העובדתיות של מבקש המקלט.

וזכאים למקלט מדיני, ואולם בהשוואה למדינות אחרות שיעור ההכרה במבקשי מקלט בישראל מזערי – עד כדי כך שהוא מעמיד בספק את כשירותה של מערכת המקלט בישראל.

במכתב ששלחה נציבות האו"ם לפליטים לארגוני זכויות אדם בחודש אוקטובר 2012 נכתב: "נציבות האו"ם לפליטים מביעה דאגה בנוגע ליכולותינו הנוכחיות של משרד הפנים, שעבודתו, במספר הבטים, עודה מצוייה בשלבי התפתחות מוקדמים. בעוד שהחלטתו של המשרד להעסיק עובדים נוספים שיערכו ראיונות הנה מבורכת, הליך גיוסם והכשרתם של חברי הצוות החדש כמו גם פיתוח מומחיות וידע אודות מדינות המקור, אינו צפוי לארוך זמן קצר. בנוסף לכך, חשוב לציין כי למיטב ידיעתנו, יחידת ה-RSD⁸³ של משרד הפנים הגישה מאז הקמתה ב-2009 רק שתי המלצות למתן מעמד פליט, עובדה המצביעה ככל הנראה על שיעור ההכרה הנמוך ביותר בקרב מדינות המערב".⁸⁴

גירושם של מבקשי מקלט מדרום סודן

בתחילת 2012 ביטל משרד הפנים את ההגנה הקבוצתית שניתנה לאזרחי דרום סודן בעקבות הכרזת העצמאות של מדינתם. ארגוני זכויות אדם עתרו לבית המשפט המחוזי בירושלים⁸⁵ נגד גירושם, בטענה שהמצב במדינה החדשה אינו בטוח, ויש חשש לשלומם ולביטחונם של מי שיוחזרו לשם. בעתירה תואר בפירוט המצב הקשה בדרום סודן – חוסר יציבות, סכנה להתלקחות מחודשת של הסכסוך עם צפון סודן, סכסוכים פנימיים אלימים בין שבטים, רעב כבד והפרת זכויות אדם.⁸⁶ ביוני 2012 קיבל בית המשפט את עמדת משרד החוץ, ולפיה לא נשקפת עוד סכנה בדרום סודן, ודחה את העתירה.⁸⁷ בפסק הדין עוגנה התחייבות המדינה לאפשר לאזרחי דרום סודן להגיש בקשות מקלט פרטניות ולבחון אותן בהגינות וכראוי.

מיד עם מתן פסק הדין ובשבועות שלאחר מכן נעצרו עשרות דרום סודנים לקראת גירושם. מוקד סיוע לעובדים זרים דיווח על תלונות שקיבל על מעצר מְדִי, תוך מתן עשר דקות בלבד לאריזת חפציהם, ועל כבילת רגליהם – גם של נשים וילדים – באזיקים.⁸⁸ לאחר הגירוש דווח שחלק מהציוד

⁸³ יחידת הטיפול במבקשי מקלט – Refugee Status Determination.

⁸⁴ המכתב נשלח על רקע הודעתו של שר הפנים, כי בכונתו לעצור את אזרחי סודן (על כך בהמשך), וצורך לעתירת הארגונים בנושא – עת"מ (י-ם) 1726-10-12 פלוני נ' שר הפנים, <http://www.acri.org.il/he/?p=23959>.

⁸⁵ עת"מ 53765/12 אס"ף – ארגון סיוע לפליטים ולמבקשי מקלט בישראל נ' שר הפנים. על העתירה: <http://www.acri.org.il/he/?p=20731>. העתירה הוגשה באמצעות התוכנית לזכויות פליטים באוניברסיטת תל אביב.

⁸⁶ על המצב בדרום סודן ראו בעת"מ 53765/12 אס"ף – ארגון סיוע לפליטים ולמבקשי מקלט בישראל נ' שר הפנים, ה"ש 85 לעיל, וכן ב: רובי ציגלר, **סיום ההגנה הקבוצתית ל"נתיני" דרום סודן וגירושם המתוכנן - שני קשיים משפטיים**, המכון הישראלי לדמוקרטיה, אפריל 2012.

הקשה במדינה החדשה במסמך שפרסם במרס 2012. עוד מציין מחבר במסמך, כי לישראל אין נוהל המסדיר את סוגיית ההגנה הקבוצתית, וכי בעבר הוקצבה תקופת התארגנות ארוכה יותר למי שהוסרה ההגנה הקבוצתית שלו עד שייאלץ לעזוב את הארץ. בדברי הסיכום מצוין: "בעת הכנת המסמך העלו גורמים מקצועיים את השאלה אם לנוכח המצב ההומניטרי בדרום סודן, ראוי שמדינת ישראל תסיים את ההגנה הקבוצתית לדרום סודנים בישראל". ד"ר גלעד נתן, **סיום ההגנה הקבוצתית למבקשי המקלט מדרום-סודן**, הכנסת – מרכז המחקר והמידע, מרס 2012, <http://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m03026.pdf>.

⁸⁷ על פסק הדין באתר האגודה לזכויות האזרח: <http://www.acri.org.il/he/?p=21812>.

⁸⁸ סיגל רוזן, **תמונת מצב: מעצר וגירוש פליטי דרום סודן מישראל**, מוקד סיוע לעובדים זרים, יולי 2012, <http://www.hotline.org.il/hebrew/pdf/VaadatOz070412SouthSudaneseHeb.pdf>.

שלקחו איתם המגורשים נותר "תקוע" בשדה התעופה בישראל.⁸⁹ כמו כן דווח על כמה וכמה מקרים של ילדים ומבוגרים שמתו ממלריה לאחר הגעתם לדרום סודן.⁹⁰

מעצר חסר תוחלת

בתחילת יוני 2012 החלה המדינה לאכוף את "חוק ההסתננות" ולעצור את כל מבקשי המקלט החוצים את הגבול ממצרים, ובהם נשים, ילדים, פליטים וקורבנות אונס ועינויים.⁹¹ כאמור לעיל, רוב מבקשי המקלט המגיעים לישראל הם אזרחי אריתראה וסודן, שאי אפשר לגרשם למדינת מוצאם משום ששם נשקפת להם סכנת חיים. המעצר אינו מיועד אפוא לגירוש; הוא נועד אך ורק להרתיע מבקשי מקלט אחרים מלבוא לישראל. מעצר כזה נוגד את מחויבותיה של ישראל על פי אמנת הפליטים, ויש בו גם הפרה של סטנדרטים בין-לאומיים, ולפיהם מעצרים של מהגרים צריך להיות "הכרחי ומידתי" ולהתבסס על בדיקה פרטנית.⁹²

וכך כותבים עורכי הדין יונתן ברמן ממוקד סיוע לעובדים זרים ועודד פלר מהאגודה לזכויות האזרח (אוגוסט 2012): "בחודשיים שחלפו מאז החלו הרשויות לעשות שימוש במנגנון המעצר הדרקוני החדש הזה, לא שוחרר אף לא אדם אחד. בית הדין לביקורת משמורת, שמקיים ביקורת שיפוטית על מעצרים של מבקשי מקלט לפי החוק למניעת הסתננות, הפך לחותמת גומי בעקבות החוק החדש. בפועל, כלל אין נסיבות שבהן החוק מאפשר לו לשחרר עצורים, ולכן כל שנותר לדיינים לעשות הוא לראות עצור אחרי עצור אחרי עצור, לשמוע את סיפורו, ולהודיע לו שלא נותר להם אלא לאשר את צו המעצר."⁹³

בינואר 2008 עתרו ארגוני זכויות אדם לבג"ץ בעניין כליאתם של ילדים באוהלים בבית הסוהר "סהרונים".⁹⁴ הרשויות טענו בתגובה, כי נאלצו להתארגן בזמן קצר, כי השימוש באוהלים זמני בלבד, וכי "הגורמים האחראים למיתקן מקיימים מגעים שוטפים עם נציבות האו"ם לפליטים, עם ארגוני זכויות אדם ועם גורמים ממשלתיים שונים". בית המשפט קיבל את טענת הרשויות והתירם שיפעלו לפתרון הבעיות. בפסק הדין מפברואר 2008 ציין בית המשפט: "התרשמנו כי הבעיות הבערות במיוחד הן בעיית הקור העז ובעיית החינוך. אנו תקווה כי המשיבים יפעלו בדחיפות לפתרון בעיות אלה. המשיבים נעזרים בארגונים שונים, שעל כולם תבוא הברכה". ואולם יותר מארבע שנים וחצי מאז ניתן פסק הדין לא פעלו הרשויות להפסקת השימוש באוהלים, ולא זו בלבד אלא הפכו את השימוש בהם מהסדר זמני להסדר של קבע ביחס לרבים ממבקשי המקלט.

⁸⁹ עומרי אפרים ושירי הדר, **הדרום סודנים גורשו, הציוד שלהם נשאר בארץ**, ynet, 23.8.2012, <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4272271,00.html>.

⁹⁰ ניר ארנון, **גורשו מישראל, מתו ממלריה בדרום סודן**, nrg-מעריב, 24.8.2012, <http://www.nrg.co.il/online/1/ART2/398/149.html>; עומרי אפרים, **מחיר הגירוש לדרום סודן: 2 אחים מתו**, ynet, 9.10.2012, <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4289647,00.html>.

⁹¹ **רשות ההגירה החלה להחזיק במעצר קורבנות עינויים למשך שלוש שנים תחת החוק למניעת הסתננות**, אתר מוקד סיוע לעובדים זרים, 15.7.2012, <http://tinyurl.com/cxqp2cx>. על החוק ראו לעיל, בעמ' 19.

⁹² על פי אמנסטי אינטרנשיונל. ראו: **African Asylum Seekers Arriving in Israel via the Sinai**, Desert, הפורום לזכויות פליטים, אוגוסט 2012, <http://tinyurl.com/bpp4p9a>.

⁹³ מתוך הבלוג "לסה פסה": **שלושים ותשע מעלות**, 13.8.2012, http://www.mehagrim.org/2012/08/blog-post_13.html.

ראו גם: **ניסויים בבני אדם**, 30.8.2012, http://www.mehagrim.org/2012/08/blog-post_30.html.

⁹⁴ בג"ץ 212/08 מוקד סיוע לעובדים זרים נ' שירות בתי הסוהר. הארגונים העותרים: מוקד סיוע לעובדים זרים, האגודה לזכויות האזרח, עמותת א.ס.ף, עמותת רופאים לזכויות אדם והתנועה ליהדות מתקדמת.

חמור לא פחות: מאז הוגשה העתירה בראשית שנת 2008 ובעקבות הגשתה, שירות בתי הסוהר מונע מנציגים של ארגוני זכויות אדם, ובהם בעיקר פעילי מוקד סיוע לעובדים זרים, להיכנס אל האגפים בבית הסוהר "סהרונים". הפגישות נערכות בכניסה לבית הסוהר בלבד ובתיאום מראש. בשנים האחרונות השיגו ארגוני זכויות האדם מידע חלקי ומוגבל על התנאים בבית הסוהר מעדויותיהם של אלפים שהוחזקו במתקן ושחררו, אולם כיום הכלואים מוחזקים במתקן שלוש שנים לפחות, המקום סגור ומסוגר, ולכן קשה לדעת מה קורה בו. לנציגי הארגונים אין אפשרות לפגוש את הכלואים בחופשיות, לשוחח עמם על מצבם ועל תנאי כליאתם, ליידע אותם על הצפוי להם ולהבהיר להם את זכויותיהם; כמעט בלתי אפשרי לאתר קורבנות סחר, עבדות ועינויים; וכמעט אי אפשר לסייע למבקשי מקלט להגיש בקשות להסדרת מעמדם ולעקוב אחר הטיפול בהן.⁹⁵

התנאים ב"סהרונים" וב"קציעות", שני מתקני הכליאה שמשמשים בהם בשנים האחרונות, קשים ולא הולמים. הצפיפות רבה והנגישות לשירותי רפואה, לשירותים סוציאליים וסיוע משפטי נמוכה: "אלפי מבקשי מקלט, בהם קורבנות סחר ועינויים, יחד עם ילדיהם, ביניהם פעוטות בני יומם, מוחזקים בצפיפות, רבים מהם באוהלים, חשופים לפגעי מזג האוויר ולתנאי הקיצוניים – חום כבד מנשוא בקיץ וקור מצמית בחורף ובלילות המדבריים. אלפי גברים, נשים וטף מצטופפים בתורים לחלוקת מעט מדי מזון, למעט מדי מקלחות ולמעט מדי תאי שירותים. אלפים ללא פרטיות, ללא מקום לאפסן בו חפצים, ללא תעסוקה, ללא פעילות, ללא חינוך ראוי, ללא סעד נפשי, ללא סעד סוציאלי, ללא שירותי בריאות מספקים ודרושים [...] אין די טלפונים, אין די כרטיסי חיוג, אין די ביקורים [...] נשים בכלא מופרדות מבני זוגן, ילדים מעל אבותיהם. סגורים למשך שנים, מוקפים חומות, גדרות, תיל ושערי מתכת נעולים. מובלים מעת לעת אל "בית הדין לביקורת משמורת" שבכלא, שאינו יכול עוד לשחררם, ומוחזקים עד לדיון בתוככי ה"כלובה" – כלוב גדול, בו הם דחוסים על ספסלים או על הארץ. והארץ שבין הגדרות נטולת צמחיה, והכל דהוי ובצבעי אפור, חום, לבן וחאקי."⁹⁶

בינתיים המדינה ממשיכה בהכנות להרחבת מתקני הכליאה לפליטים בנגב – שעתידים להיות המתחם הגדול ביותר בעולם לכליאת מהגרים.⁹⁷ לאחרונה אישרה המועצה הארצית לתכנון ולבנייה את בקשת הממשלה להנמיך את התקנים הנמוכים ממילא שנקבעו בתוכנית המקורית לבניית המתחם: לכלוא באוהלים במקום במבנים, ולאכלס את המתחם עוד לפני שיהיו בו כל השירותים החיוניים. התוצאה: כליאה של אלפי מבקשי מקלט וילדיהם בתנאים קיצוניים וגרועים מאלה שנהוגים בכלא "סהרונים" ובכלא "קציעות" כיום.⁹⁸

⁹⁵ עתירת מוקד סיוע לעובדים זרים בעניין זה תלויה ועומדת. בג"ץ 6180/12 מוקד סיוע לעובדים זרים נ' שירות בתי הסוהר.

⁹⁶ מתוך עתירת ארגוני זכויות אדם נגד כליאת מבקשי המקלט מסודן, עת"מ (י-ם) 1726-10-12 פלוני נ' שר הפנים, ה"ש 84 לעיל.

⁹⁷ תלם יהב, בקרוב: מגה-כלא ל-10,000 פליטים, ידיעות אחרונות, 11.10.2011. בנובמבר 2011 הגישו חמישה ארגוני זכויות אדם, ובהם האגודה לזכויות האזרח, את התנגדותם לבניין המתקן למועצה הארצית לתכנון ולבנייה, <http://www.acri.org.il/he/?p=17495>.
⁹⁸ השגה על התיקונים שהגישו האגודה לזכויות האזרח, מוקד סיוע לעובדים זרים, רופאים לזכויות אדם, אמנסטי ואס"ף – ארגון סיוע לפליטים למועצה הארצית לתכנון ובניה, 15.8.2012: <http://www.acri.org.il/he/wp-content/uploads/2012/08/tma46-2.pdf>

עם התקדמות בניית המתקן פורסם כי שר הפנים הורה להתחיל לכלוא גם מבקשי מקלט מסודן ומאריתראה שכבר נמצאים בארץ, ולא רק את אלה שחוצים את הגבול.⁹⁹ באוקטובר 2012 עתרו ארגוני זכויות אדם, ובהם האגודה לזכויות האזרח, יחד עם מבקשי מקלט מסודן, לבית המשפט המחוזי בירושלים בדרישה לאסור את כליאת מבקשי המקלט הסודנים.¹⁰⁰ לעתירה צורף מכתב חריף מטעם נציבות האו"ם לפליטים. בין השאר הנציבות מציינת, שככלל, יש להימנע מלעצור מבקשי מקלט, וכי מעצר אמור להיות מוצא אחרון, רק כאשר הוא הכרחי, הגיוני ומידתי וכשמטרתו מוצדקת. בתגובה לעתירה מסרה פרקליטות המדינה כי לא הוחלט לעצור את האזרחים הסודנים שבישראל, חרף ההצהרה של שר הפנים, וכי אם תתקבל החלטה כזאת בעתיד תפרסם אותה רשות האוכלוסין וההגירה שלושים יום טרם הוצאתה אל הפועל.¹⁰¹

מתדפקים על הגדר: היחס למבקשי המקלט שמעבר לגבול

באוגוסט 2012 פורסם בתקשורת¹⁰² על דיווחים שהגיעו לארגוני זכויות אדם, ולפיהם צה"ל חודר לשטח מצרים, עוצר אנשים בדרכם לגבול ישראל-מצרים ומוסר את העצורים לידי כוחות הביטחון המצריים. מאחר שיש חשש שזכותם של אותם אנשים לבקש מקלט לא תכובד במצרים, והיא תגרשם למדינות מוצאם, יש בפעולות של ישראל משום הפרה של עקרון אי-החזרה (non-refoulement). העיקרון המרכזי הזה באמנה בדבר מעמדם של פליטים קובע שאין לכפות על אדם לחזור למדינה שבה הוא יימצא בסיכון לרדיפה ולהפרות קשות אחרות של זכויות האדם.

בספטמבר 2012 סירבה ישראל להכניס לשטחה 21 מבקשי מקלט שהתדפקו על הגדר בגבול מצרים. האנשים שהו ליד הגדר כשבוע בחום הכבד, ולפי הפרסומים בתקשורת החיילים שומרי הגדר קיבלו הוראות לתת להם "כמה שפחות מים",¹⁰³ ומשלחת של פעילי זכויות אדם שביקשו להעביר אליהם ציוד נחסמה בדרכה.¹⁰⁴ בג"ץ דחה את ההכרעה בעתירה שדרשה להכניס את האנשים לישראל.¹⁰⁵ לאחר ששלושה ממבקשי המקלט – שתי נשים ונער – הוכנסו לישראל (ונכלאו מיד), והשאר שולחו בחזרה לשטח מצרים,¹⁰⁶ כפי הנראה בכוח,¹⁰⁷ מחק בית המשפט את העתירה, בלא שבירר מה עלה בגורלם.¹⁰⁸ בשבועות שלאחר מכן דווח על מקרים דומים נוספים.¹⁰⁹

⁹⁹ טלילה נשר ויהונתן ליס, ישי הורה להתחיל לעצור סודאנים בעוד חודש וחצי, הארץ, 29.8.2012, <http://www.haaretz.co.il/news/education/1.1812402>, אלי ישי: נכלא אריתריאים, נמאס עליהם את החיים, ה"ש 67 לעיל.

¹⁰⁰ עת"ם (י-ם) 1726-10-12 פלוני נ' שר הפנים, ה"ש 84 לעיל.

¹⁰¹ הפרקליטות: שר הפנים פרסם הודעה על מעצר הסודנים על דעתו, אתר האגודה לזכויות האזרח, <http://www.acri.org.il/he/?p=24193>, 25.10.2012.

¹⁰² למשל: דורון נחום, דיווח בארה"ב: "צה"ל פועל בשטח סיני למעצר מסתננים אפריקנים", נענע10, 10.8.2012, <http://news.nana10.co.il/Article/?ArticleID=917653>; דיווח: ישראל פועלת בתוך סיני ותופסת מסתננים, ynet, 10.8.2012, <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4267010,00.html>.

¹⁰³ גילי כהן, כ-20 מהגרים אריתריאים כלואים בשטח שבין ישראל למצרים, הארץ, 4.9.2012, <http://www.haaretz.co.il/news/education/1.1816528>.

¹⁰⁴ עדכונים מרכזיים שוטפים ממשלחת רופאים לזכויות אדם בדרכה אל הפליטים הלכודים בגבול ישראל-מצרים, אתר רופאים לזכויות אדם, 6.9.2012, <http://www.phr.org.il/default.asp?PageID=52&ItemID=1594>, בג"ץ 6582/12 עמותת "אנו פליטים" נ' מדינת ישראל – שר הביטחון. העתירה: <http://tinyurl.com/cvyyep>.

¹⁰⁶ תומר זרחין וטלילה נשר, בג"ץ מחק את העתירה לביורור גורל האריתריאים שהוחזרו למצרים, הארץ, 9.9.2012, <http://www.haaretz.co.il/news/education/1.1820503>.

לעמדת ארגוני זכויות אדם, משפטנים ונציבות האו"ם לפליטים, סירובה של ישראל להכניס את האנשים לתחומה הוא הפרה של מחויבותה לפי אמנת הפליטים.¹¹⁰ אמנם מותר לישראל לבנות גדר, אבל גדר אינה פוטרת את המדינה מחובותיה. שעה שאנשים מתדפקים על הגדר ומבקשים על חייהם, יש לברר שלא נשקפת להם סכנה, ואם נשקפת – יש לאפשר להם להיכנס.

* * *

למדינת ישראל הזכות לשמור על גבולותיה, לקבוע כללי כניסה אליה ולפקח על הבאים בשעריה. עם זאת כל אמצעי שהיא נוקטת חייב להביא בחשבון את החובה המוסרית והמשפטית שלא לכלוא פליטים ומבקשי מקלט ולא להענישם. אין ספק שהטיפול במבקשי המקלט מציב בפני מדינת ישראל אתגרים מורכבים, אך ישראל אינה המדינה המערבית היחידה המתמודדת עם קליטה של מבקשי מקלט.¹¹¹ כדי לגבש פתרונות הולמים חובה להכיר במציאות: מבקשי המקלט לא יעזבו את הארץ בשנים הקרובות; ישראל תיאלץ לארחם ולמלא את חובותיה בנוגע לעבודה, לרווחה, לבריאות ולחינוך על פי האמנה בדבר מעמדם של פליטים. את הבקשות למקלט יש לבחון בחינה פרטנית על ידי מנגנון יעיל אך הוגן.

¹⁰⁷ טלילה נשר, בניגוד להודעת המדינה האריתראים מעידים: נגררנו בכוח חזרה למצרים, הארץ, 11.9.2012, <http://www.haaretz.co.il/news/education/1.1822260>; עדויות ראשונות מפינוי המסתננים בגדר, mako – החדשות, 11.9.2012, <http://tinyurl.com/bngml97>; פסק הדין: <http://elyon1.court.gov.il/files/12/820/065/s03/12065820.s03.htm>; דנה ויילר-פולק, שוב: אריתראים הגיעו לגבול, שני פצועים הוכנסו, וואלה, 9.10.2012, <http://news.walla.co.il/?w=%2F90%2F2573936>; ישראל: דרכם של מבקשי מקלט נחסמת בגבול, הודעה בשם הארגונים Human Rights Watch, מוקד סיוע לעובדים זרים ורופאים לזכויות אדם באתר Human Rights Watch, 28.10.2012, <http://www.hrw.org/he/news/2012/10/28>; גם אם לא הוכרו כפליטים: בגבול מנוגדת לחוק הבינלאומי, הארץ, 4.9.2012, <http://www.haaretz.co.il/news/education/1.1816972>; ישראל: דרכם של מבקשי מקלט נחסמת בגבול, ה"ש 109 לעיל; עומרי אפרים, נציג האו"ם: הכניסו את מבקשי המקלט הכלואים, ynet, 6.9.2012, <http://www.ynet.co.il/articles/0.7340.L-4277706.00.html>; טלילה נשר, האו"ם לבג"ץ: ישראל לא מילאה אחריותה לפי אמנת הפליטים, הארץ, 9.9.2012, <http://www.haaretz.co.il/news/education/1.1820575>; ראו גם ניתוח משפטי בבלוג "לסה פסה": מומחים, 5.9.2012, <http://www.mehagrim.org/2012/09/blog-post.html>; ¹¹¹ מבקשי מקלט מהגרים למקומות רבים בעולם. בעיקר הנטל נושאות מדינות העולם השלישי, הסמוכות למדינות שמהם נמלטים מבקשי המקלט.